

SZENTSÉGTÖRÉS?

Dante Isteni Színjátékának mindhárom canticáját csak Szász Károly és Babits Mihály fordította le eddig. Formahűen, tehát rimes tercinnakban. Külön A pokol másokat is vonzott: Gárdonyi Géza prózai, Radó Antal és Zigány Árpád pedig költői (noha rímtelen) tolmácsolásával rukkolt ki a 19. század végén, illetve a múlt század elején.

Szász Károly kétségtelen érdemeiről nem sok szó esik manapság. Babits Dante-fordítói babérja viszont mind diadalmasabban zöldell. Korántsem megtépázni kívántam ezt a babérkoszorút, amikor hozzáfogtam A pokol újrafordításához. Babits munkájával kapcsolatos kifogásaimnak már 1965-ben hangot adtam Az endecasillabo mint kifejező eszköz Dante Isteni Színjátékában című, az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelent testes tanulmányomban, a Kardos Tibor szerkesztette Dante-emlék-könyv részeként. Nem rivalizálni akarok a 20. század egyik klasszikusával, csak egy filológiailag, stílárisan s metrikailag hívebb változatot odatenni a meglévő fordítások mellé.

Szentségtörés? Meglehet. Dante „tisztázása” érdekében vállalom az ódiumát.

Zaklatott életem nem teszi lehetővé, hogy folyamatosan végezzem ezt a munkát. Az ötödik éneket még 1982-ben fordítottam le, a harmadik ének elejét 1994-ben, az első éneket pedig tavaly. Ezeket az Ezredvég című folyóiratban, illetve az ideai könyvhétre megjelent Europarnasszus című műfordításkötetemben publikáltam.

Most, júliusban, egy Veszprém megyei kis faluba elvonulva elkészítettem A pokol második énekének magyar fordítását.

Dante Alighieri

A POKOL

Második ének

Elment a nap s a méla szürkületben
– mely igájától az állatvilágot
megváltja – nékem kellett számba vennem,

hogy majd milyen küzdelmes úton járok,
partján haladva tenger gyötremnek,
mikről elmém ad (nem botolva) számot.

Ó Múzsák, kikre fényt értelmetek vet,
segítsétek elmém, mely most hibátlan
emlékezés folytán is fényesedhet.

S kezdtem: „Költő, vezérlő útítársam,
szólj, hogy erénnyel győzöm-é e próbát,
mielőtt lépni megmozdulna lábam?”

Silvius apja egykor – hisz te mondád –
romlandó testtel, élve szállt a mélybe,
hol rettentő az örökkévalóság.

S hogy az, ki minden rossznak ellensége
– mivel magasztos küldetésre szánta –
pártolta őt: nincs ebben semmiféle

felfoghatatlan, ezt mindenki látja,
hisz őt szemelte ki az ég, hogy Róma
teremtő atyja légyen nemsokára,

a városé, amely – igazat szólva –
szent hely azóta is, hisz arra kellett,
hogy trónra ott üljön Péter utódja.

Ez út során – de hisz megénekelted –
megtudta azt, mi pápáknak palástot
hozott, míg néki fényes győzedelmet.

S a Választott Edény is élve járt ott,
hol megerősödött vállalt hitében,
mely igazolni készti a világot.

De én mért menjek? S ki enged belépnem?
Aeneas, Pál apostol hírnevére
nem tesz méltóvá engem semmi érdem.

S ha indulnék (mert kedvem ellenére
nincs ez), a döntésem nem lenne balga?
Te bölcs vagy, nincs, ki nálad jobban értne.”

S mint az, ki mit akart, már nem akarja
s – másítva tervét új gondolatokkal –
mit el se kezdett, máris abbahagyja:

úgy tétováztam én a zord hegyoldal
szegélyén, hisz vágy bennem már nem égett
megtenni, mire serkentett nagy óhaj.

„Ha jól értettem kétkedő beszéded –
– szólt most a költőóriásnak árnya –
benned gyávaság rabja lett a lélek,

a férfit ez gyakorta leigázza,
olyankor jó ügyét feladva retten,
mint állat, rémnek bokrot este látva.

Hogy meg ne átalkodj e félelemben,
elmondom én, mit hallottam felőled,
s mért szántalak meg már az első percben.

Imént – körében még a lebegőknek –
egy üdvözült, szép nő úgy szólt le hozzám,
hogy máris vágytam szolgálni e hölgyet.

Szeme csillagnál jobban ragyogott rám,
a hangja édes lágysággal ígézett,
s ezt mondta nékem, angyal módra szólván:

'Ó lovagias mantovai lélek,
kinek nagy híre él még a világon,
és élni fog, amíg ott népek élnek,

ím, egy szegény, sorsüldözött barátom
a puszta parton áll, ütközve gátba,
s azt latolgatja: vissza hogy' találjon?

Ahogy itt fenn beszélük, gyávulása
oly mérvű már, hogy tartok tőle: minden,
mit érte tenni buzdultam, hiába.

Indulj tehát, ékes szavad segítsen
s mindez, mi szép mesterséged erénye –
csak így tudod megvigasztalni szívem.

Én, Beatrice kérlek: menj elébe,
s ahonnan jöttem, máris visszavágyom,
szerelmem indított, hogy szóljak érte.

Ha fenn, az Úr előtt kell újra állnom,
dicsérni téged rest sosem leszek.'
Elhallgatott. S ily szó fakadt a számon:

'Magasztos hölgy, csak általad lehet
nekünk azon túljutni, mi a mennyben
a legkisebb égkörben kap helyet,

parancsod oly gyönyörrel tölt el engem,
hogy – már ha tenném is – megkésve volna,
ezért erről több szó, kérlek, ne essen.

De mondd: leszállani e mély pokolba
mi készítetett a tágas tér honából,
amely a szíved máris visszavonzza?'

'Ha érdekel, ha többet tudni vágyol,
néhány szóval elmondhatom – felelte –
hogy mért voltam e helyre jönni bátor.

Csak oly dolgok késztetnek félelemre,
melyeknek módjuk van kárt tenni másban –
a rettegésre ok egyéb mi lenne?

Isten kegyelméből olyanra váltam,
hogy szenvedésteek el nem érhet engem
s bántatlan járhatok gyehenna-lángban.

Van egy nemes hölgy odafönt a mennyben,
ki úgy sajnálja azt, kihez menesztlek,
hogy – a törvényt se tartva tiszteletben –

Luciához fordult és így esengett:
– Segítséget kérek tőled, ki jó vagy,
mert nagy szüksége van rá egy hívednek. –

Lucia, ostora minden gonosznak,
sietősen oda ereszkedett le,
ahol Rákhellel ültünk, s megrovólag

szólt hozzám: – Beatrice, Úr kegyeltje,
nem gyámolítod azt, ki bűnös ember-
tömegeből tűnt elő, téged szeretve?

Nem hallod, hogy jajong nagy félelemmel?
Halálos harcát nem látod szegénynek
a folyónál, mely bőszebb, mint a tenger? –

Nem volt a földön ember még serényebb
hajszolni hasznát vagy keresni vesztét
mint én, hallván e korholó beszédet,

s percet se késve szálltam le a szent ég
magasából, bízván fennkölt szavadban,
mely minden hallgatódnak oly becses még!

S miután mindezt elbeszélte halkán,
rámnézett könnyes, tündöklő szemével,
sietni ettől még inkább akartam,

s hozzád jutván úgy jártam el, miként kell:
a fenevadtól megmentettelek,
amely az üdv dombjához érve ért el.

Mit állsz itt hát? Mi van, mi van veled?
Miért vert gyávaság tanyát szivedben?
Miért nem bújtja merészségedet,

hogy három áldott asszony fön­n a mennyben
viseli szívén sorsod – és igém se
elég, hogy ú­ta­don tovább tereljen?

Mint virág, mit éjjel megcsíp a dér s le-
lankad, bezárul, ám a nap hevétől
kinyílik s szárát nyújtja, újra élve:

erőre kapva úgy éledtem én föl,
csüggedt lelkembe visszatért az ihlet,
s szóltam, nem tartva többé semmi véstől:

„Ó, áldassék a nő, ki megsegített!
S te is, ki kész voltál eljönni menten,
hogy kívánságát önként teljesítsed.

Szavadra kedv éledt megint szivemben,
hogy – elszántan az útnak nekivágva –
korábbi tervem többé el ne ejtsem.

Fel hát, kettőnknek egy immár a vágya,
te vagy uram, tanítóm és vezérem!”
Ennyit mondtam, s amint mozdult a lába,

én is az erdő mély útjára léptem.

(Baranyi Ferenc fordítása)